

Cursuri universitare

Lacrima Bianca LUNTRARU

Dreptul afacerilor

Note de curs

Lacrima Bianca LUNTRARU

Dreptul afacerilor

Note de curs

Universul Juridic

București

-2022-

Capitolul I

NOȚIUNEA DE DREPT

1. Etimologia noțiunii de drept

În vederea studierii și aprofundării conceptului de drept este necesară în prealabil cercetarea originii și relevarea sensului și a evoluției acestuia, demers ce presupune o operațiune complexă¹.

În primul rând, subliniem faptul că sub aspect etimologic, noțiunea studiată își are originile în cuvântul latinesc „*directum*” – „*directus*” al cărui sens originar, exprima ideea de rectiliniu, în înțeles material sau fizic de linie dreaptă, unghi drept, de ceva direct etc. În unele domenii, precum matematica și tehnica, această accepțiune este și în prezent utilizată.

Termenul de „*drept*” provine și din cuvântul latinesc „*dirigo*” care însemna a cârmui, a dirija sau orienta, a conduce. Înțelesul primar și evoluția istorică a determinat combinarea acestor accepțiuni, iar noțiune de „*drept*” a dobândit înțelesul ideii de conducere sau cârmuire dreaptă a oamenilor, mai exact concepția de a dirija indivizii pe linia dreaptă a conduitei sau a faptelor stabilite ca fiind corecte prin dispoziții legale.

În prezent, noțiunea de drept mai este folosită și în sensul de adevăr, mai exact de a cataloga ceva conform adevărului.

Observarea evoluției noțiunii studiate denotă faptul că aceasta a dobândit încă din antichitate două accepțiuni: una *filozofică* și una *juridică*. În accepțiunea filozofică dreptul se raporta la ideea de echitate, justețe și dreptate în sens preponderent etic, în vreme ce, potrivit accepțiunii juridice dreptul desemna un ansamblu de norme legale, considerate corecte și juste, care reglementau viața în cadrul

¹ T. Sambrian, *Interpretarea dreptului. De la conceptul român de interpretatio la interpretarea modernă prin adagiile latine juridice*, în RRDP nr. 1/2011; C. Munteanu, *Observații privind limbajul dreptului*, în RRDP nr. 3/2007.

unei societăți, fiind instituite și aplicate prin puterile statului, având caracter obligatoriu, asigurate prin forța de constrângere a statului.

2. Definirea dreptului

De-a lungul timpului, noțiunea de drept a fost definită în diverse moduri, constituind o preocupare intensă pentru juriști. În opinia profesorului M.B. Cantacuzino, dreptul reprezintă „o disciplină, adică autoreglare a acțiunilor omenești, întrucât aceste acțiuni privesc în chip direct sau indirect raporturile cu alți oameni sau cu grupul social, sau mai exact cu diferite grupuri sociale din care fac parte. (...) Această reglare reciprocă a acțiunilor omenești – neapărat reciprocă întrucât e o cerința raporturilor dintre oameni – poate să fie privită din trei puncte de vedere și anume: întâi se pune, în mod imediat, întrebarea: care sunt normele cu care corespunde disciplina juridică într-un moment dat și într-un mediu de determinat; răspunsul la această întrebare constituie studiul dreptului pozitiv. Acest studiu sugerează neapărat a doua întrebare privitoare la originea normelor actuale și la transformarea sau evoluția lor în decursul timpurilor; răspunsul la această întrebare constituie partea istorică a studiului. Dar odată această elaborare făcută, va rămâne o a treia curiozitate de satisfăcut și această curiozitate de natură psihologică atinge noțiunea de drept în chiar esența ei primordială”¹.

În raport de accepțiunea noțiunii de „drept” dobândită în contextul actual, având în vedere factorii de configurare precum mediul natural, cadrul istoric, etnic și social, respectiv, contextul internațional și sistemul politic, *dreptul* poate fi definit ca reprezentând ansamblul regulilor de conduită obligatorii, emise sau recunoscute de către autoritatea publică, asigurate și garantate de aceasta, cu scopul disciplinării individului în societate, respectiv, a subiectului de drept

¹ M.B. Cantacuzino, *Elementele dreptului civil*, Ed. All Beck, București, 1998, pp. 1-2.

– persoană fizică sau juridică, în cadrul raportului juridic social la care acesta participă în condițiile garantării unui climat propice de manifestare a libertăților și drepturilor fundamentale și statornicirii ideii de echitate, reguli aplicate prin conștiința omului, iar la nevoie, prin forța de constrângere a statului¹.

3. Norma juridică

Norma juridică reprezintă elementul structural al ordinii de drept, aceste noțiuni aflându-se într-o relație sistematică de la parte la întreg. Norma juridică poate fi definită ca o regulă de conduită generală, impersonală și obligatorie, care este instituită și sancționată prin intermediul autorității publice. Aplicarea sa se realizează prin conștiința juridică a oamenilor, iar, la nevoie prin constrângerea asigurată de autoritatea publică. Așadar, elementele definitorii ale normei juridice sunt: generalitatea, impersonalitatea, obligativitatea, validitatea și coercibilitatea².

Caracterul general normei juridice se raportează la faptul că aceasta prescrie o conduită tipică, un etalon de comportament, pe care trebuie să îl respecte toți indivizii ori de câte ori se ivesc condițiile prevăzute în ipoteza ei.

Impersonalitatea presupune faptul că norma juridică se adresează unui număr nedeterminat de persoane.

Obligativitatea înseamnă că norma juridică reprezintă o dispoziție care trebuie aplicată, nefiind lăsată la liberul arbitru al subiecților de drept. Din contră, aceasta este impusă prin organele statului.

¹ Pentru o analiză detaliată, a se vedea: I. Dogaru, D.C. Dănișor, G. Dănișor, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Științifică, București, 1999, pp. 37-45; D. Mazilu, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 1999, pp. 39-64; N. Popa, M.C. Eremia, S. Cristea, *Teoria generală a dreptului*, ed. a 2-a, Ed. All. Beck, București, 2005 p. 77.

² C.S. Săraru, *Dreptul afacerilor. Curs pentru învățământul economic*, Ed. ASE, București, 2015, pp. 34-35.

Validitatea înseamnă că norma juridică trebuie să existe, iar actul care o edictează trebuie să respecte toate cerințele de legalitate. Cu alte cuvinte, norma juridică trebuie să fie în vigoare și să fie emisă printr-un act legal.

În fine, *coercibilitatea* se raportează la faptul că în principiu, norma este aplicată prin conștiința juridică a fiecărui individ, iar, acolo unde nu se procedează astfel, intervine aplicarea normei cu forța, prin organele statului.

Ca și *structură*, norma juridică, cuprinde trei elemente: ipoteza, dispoziția și sancțiunea.

Ipoteza este partea normei juridice care precizează circumstanțele și condițiile în care aceasta se aplică, respectiv, categoriile de subiecți vizați. Cu titlu de exemplu amintim prevederile articolului 1.724 C. civ., potrivit cărora: „*Când cumpărătorul nu a plătit, vânzătorul este îndreptățit să obțină fie executarea silită a obligației de plată, fie rezoluțiunea vânzării, precum și, în ambele situații, daune-interese dacă este cazul*”.

Ipoteza este contractul de vânzare-cumpărare, raportul juridic dintre vânzător și cumpărător privind plata prețului. Dispoziția stabilește conduita care trebuie să fie respectată, fiind elementul central al normei juridice. În textul legal citat mai sus, dispoziția constă în obligația cumpărătorului de a plăti prețul convenit. Sancțiunea vizează consecințele ce decurg din nerespectarea conduitei reglementate, precum și eventualele măsuri pe care le pot lua autoritățile împotriva subiectului de drept care încalcă norma. Acestea sunt în situația dată: executarea silită a obligației sau rezoluțiunea vânzării, în ambele situații cu daune-interese dacă este cazul.

În ceea ce privește *clasificarea normelor juridice*, amintim următoarele distincții:

- După caracterul conduitei statornicit prin intermediul normelor juridice, se distinge între *norme imperative*, de la care nu se admite nicio derogare și *norme permissive sau dispozitive* care lasă la

latitudinea subiecților de drept posibilitatea de a-și alege comportamentul într-o ipoteză dată.

- După criteriul sferei de aplicare, normele juridice se împart în: *norme generale* – care au cea mai largă sferă și despre care se afirmă că reprezintă „*dreptul comun*”; *norme speciale* – care au un caracter derogativ și se aplică unor situații restrânse și cu prioritate celor generale; și *norme de excepție* – care se aplică întotdeauna cu precădere, aducând completări celorlalte două categorii.

4. Diviziunea și ramurile de drept

Sistemul dreptului constă în totalitatea normelor juridice, care sunt grupate pe ramuri și instituții de drept.

Ramura de drept reprezintă un ansamblu de norme juridice care reglementează relațiile sociale dintr-un anumit domeniu al vieții sociale, care sunt structurate în raport de criterii precum obiectul de reglementare, metoda reglementării și principiile guvernatoare.

Dreptul se poate clasifica în:

- Dreptul internațional (public/privat), care reglementează situații juridice ce interesează mai multe state și dreptul intern ce vizează regulile edictate în statul respectiv.

- Dreptul Public (constituțional, administrativ, financiar, fiscal, penal, procesual penal) – protejează un interes general, manifestându-se cu preponderență prin acțiunea autoritară și unilaterală a puterii publice și Dreptul privat (civil, comercial, familiei, muncii) - care se caracterizează prin raporturile juridice ce presupun o poziție de egalitate a părților.

1. Autoevaluare

- a) Enumerați trei ramuri de drept public.
- b) Care sunt trăsăturile normei juridice?
- c) Ce reprezintă coercibilitatea normei juridice?
- d) Care sunt elementele de structură ale normei juridice?
- e) Cum se disting normele juridice după criteriul sferei de aplicare?